

Sütő Csaba András

Sötét(és)világos után

(Prágai Tamás: Ellenanyag)

Prágai Tamás második, Ellenanyag című verseskötete tavaly hagyta el a nyomdát. Elhagyta, ám első olvasóihoz sajátos, rendhagyó s egyben hagyományébredtő módon jutott el. Határozott szerzői szándék húzódott meg e mögött. Prágai felelevenített egy ma alighanem kevésbé divatos könyvkiadási hagyományt; második verseskötetéből 500 példány jelent meg, ebből sorszámozottan 133 darab. E példányokhoz feliratkozás útján lehetett hozzájutni, mindenképpen kellett tehát a személyes kontaktus, hogy a megjelenés izgalmát felfokozva végül kézbe vehessék aztán a szerencsések a kötetet. Tekintve, hogy a Sötétvilágos, Prágai első verseskötete 2002-ben jelent meg, ideje volt újabb lírákötettel jelentkezni; jelen kiadvány a 2003-2004-es verstermésből ad közre 32 verset.

Az Ellenanyag verseinek kiindulópontja a megfigyelés. Ez azonban nem olyan egyszerű, ahogy leírom, ugyanis nem csupán a külvilág megfigyeléséről, kommentálásáról, dokumentálásáról szólhatunk. A belső faggatása, illetőleg a lelki folyamatok tárgyi kivetítése, s ennek tételes, pontos prezentálása kerül előtérbe. Az igazán izgalmas momentum(ok) e folyamatban ott keresendő(k), ahol Prágai ezeket az itemeket kezdi eldolgozni; kontextualizálja, egy folyamatba emeli őket, ahol aztán már a külvilág – objektív – tényeinek és a belső lelkiállapotnak, minden apró külső és belső rezdülésnek jelentősége van; tovább árnyalja és forgatja a képet (s nem mellékesen, fokozza a helyzetet), hogy a kettő, ti. a tárgyasult elemek, a természeti képek gyakorta oszcilláló játékba fognak, s ekkor hirtelen elbizonytalanodunk. Már nem is annyira biztos az, amit látunk, s az is kérdéssé válik (a hatás fokozásként, szigorúan kijelentő módban, drámai hangvétellel, dísztelen, rímtelen sorokkal), hogy tulajdonképpen hol járunk. Az igazán izgalmas rész a terek egymásba nyitásban rejlik: „Kezedbe adtam, kezedbe adom: / egy fagyos isten vadászszákmánya, / zuhanó csillár, fojtott hóesés. / Hangtompítóba szorult a város. // A fehér halálát nem akarom. / Engem hagyj ki, nem akarom / fehér függönyök mögött / olvadozni látni az arcod.” (A liget télen).

Nemcsak a terek diszkrét egymásba vetítése adhatja meg a versek csapásirányát; az időszemlélet is fontos szerepet játszik. Keretbe foglalni, megragadni az időt? Ugyan! De a pillanatot megfeszíteni, nyújtani, tartani, elengedni, azt sokkal inkább, a plurális, montírszerűvé vált térben: „A bizonytalan magasban elodázott feszültség közted és köztem, üres függőfolyosó. Kong. Elengedem, // hadd hulljon alá / a lifttel együtt a láncsörömpölésbe / ez a pillanat is – majd lent // kihúzom

vastagon fehérrel.” (Gang). Úgy tűnik, így születhetik az élet testére írott kollázs; szövegményeink, tetteink, apró megfigyeléseink, nexusaink szerteágazása egy pontba fókuszálódik; a lírai én érdeklődési horizontjára sűrűsödik össze. Az egyes elemek külön horizontjaik jellemzőit, tipikus jegyeit is magukkal hozzák e konstruktív lírai randevúra, s ezen a horizonton Prágai megtartja, szemügyre veszi őket. Játszani kezd velük (költő: játékba hoz); illedelmesen, finom, leheletvékony humorral rendezi őket szándékainak megfelelően, s a horizontok összeolvadnak a lírai én mágiikus olvasztótégelyében, így fér meg egymás mellett a szent és a profán, emberi és isteni, így szövődhetnek egybe a történelmi korok, s végső soron és végeredményben, így születnek meg (írhattam volna persze azt is, hogy sajátos/egyedi a hangja, de ezeket nagyon unom már, megpróbáltam hát) az Ellenanyag darabjai.

E versírói attitűdöt akár életminőségnek is hívhatnánk, hiszen a tapasztalásnak és a formázásnak az intenzitása, amivel a lírai én összesűrit, szintetizálja, versse munkálja anyagát, (előbb) feltételezi, (aztán) megvalósítja azt.

A versek aposztrophéja, az elfordulás e nemes és nagyvonalú költői gesztusa olyan beszédet implikál, melyben a megnevezettek egyszerre maradnak meg személyesnek (a közvetlen megszólítottok okán) és mozognak el az általános irányába (a versbeszéd okán). Ebből adódik, hogy csak homályosan írható körül az Ellenanyagban a nő (egy nő?, több nő?, társ?, barát?, partner?, ellenség?) alakja, ami egyszerre biztosíték a fenti személyesség (intimitás) megőrzésére, óvására, ezáltal ugyanakkor az általános pozíció a befogadásnak látszik kedvezni.

A kötetben nincs nyitva hagyott opus, minden darab zárt univerzumot alkot, hódolva a mikrokozmosz minden örömének, s kiaknázva annak lehetőségeit Prágai külön világokat teremt, s a verseket az egységes költői beszédmód fogja össze, szorosabb tematikai kapcsolat az egyes versek között ne keressünk.

Ez a költői beszédmód nem erőltetett, sőt, sok helyütt szinte az élőbeszédet juttatja eszünkbe; a fellazított szerkezetek, a néhol hevenyészett rímek világosan láttatják, hogy Prágai úgy és annyira alkalmazza az illetően kötöttségeket, amennyire (és amennyiben) ezek mondanivalójához igazodnak.

Külön színfoltjai, s nem melleleg kitűnően sikerültek az Adyra és Babitsra visszautaló, helyesebben a két Mestert (les)helyzetbe hozó darabok, az Ocsú Siker-asszonytól, illetőleg a Jónás elnyeri a várost, melyek nemcsak

méltó módon kapcsolódnak a lírai hagyományhoz, de rafináltan aktualizálják és radikalizálják a tartalmakat:

„Vidd innen a mancsod. Sima, / Kegyosztó szádat (mindenkinek odaadtad). / Nem akarom látni az alsóneműd, / Tudom, kiváló, nyugati dizájn.“ Ez még Adytól is erős lenne. Nem kevésbé a konklúzió, mely mintha igazából szólna az (magas)irodalom berkeiről, rekettyéiről, susnyakosáról, csak hogy tudjuk: „Ösztöndíjak ártatlan füzérét / Morzsolgasd, vonulj kolostorba, / Vagy kaszálj máshol: lesz, akinek kellesz. / Kacérkodj helyettem más gondolattal. / Sorba állnak, hinthetsz még nekik. / Tilinkós álparasztok: igen! / Nyafogó ifjú-vének: igen! / Finom kultúrlegények: igen! / Nem nyalok be. Kalap, kopott kabát.“ (Ocsú Siker-asszonytól).

Prágai Jónását nem a bibliai Ninivében találhatjuk meg, hanem valahol; a 21. század elején, vesztes fut-

ballmeccs után, Jónás már a totális elidegenedés megtestesítőjévé és áldozatává válik, s számára nem marad más, mint a konklúziók citálása: „Csak a lassú / hőmpölygés szép, / a kozmás vélemény, a fekete hevülés szép, a / kifordult gyomor, / a szüköcske hely / emberi és ember-telen közt, a megsüllyedés szép. Jaj, / a megsüllyedés a legszébb.“ (Jónás elnyeli a várost).

Prágai Tamás vékony, ám annál súlyosabb, mesteri kötettel ajándékozott meg bennünket, kit ahogy tud és tudott; elmélyült és átgondolt versei az érett, magát önnön természetességében megmutató költészet eredményeit adják közre. Az Ellenanyag előállított; vegyük magunkhoz gyorsan, vagy lassan, darabonként, ráelve izére: áfium gyanánt.

(Napkút Kiadó, Budapest, 2005)

Kunkovác László
Tyúkol - Bácsborsód